

Natuurhistorisch

&

Volkenkundig

Museum

*Natuurhistorisch
en
Volkenkundig
Museum
Oudenbosch*

Secretariaat: postbus 163 4730 AD Oudenbosch

Collectieplan

'groot's en schoon'

m NATUURHISTORISCH
MUSEUM
VOLKENKUNDIG
OUDENBOSCH

COLLECTIEPLAN

Ten geleide

Het Collectieplan is een aanvulling op het Beleidsplan, waarvan het op een aantal punten een nadere uitwerking is. Dit Collectieplan is tevens bedoeld als beleidsmatige handleiding bij de uitvoering van de werkzaamheden. Het vervangt het eerdere Collectieplan dat oorspronkelijk werd opgesteld in 1999 en dat onder meer werd herzien als bijlage in het Beleidsplan 2012 – 2015.
Oudenbosch, september 2013

Op punten is het Collectieplan bijgewerkt naar de actuele stand van zaken ten behoeve van het Beleidsplan 2016 – 2019.
Oudenbosch, december 2015

Op enkele onderdelen is het Collectieplan bijgewerkt om met name de (aangevulde) collecties recht te doen.
Oudenbosch, januari 2021

1.	INLEIDING	5
1.1	Missie	6
1.2	Positionering	6
2.	DE COLLECTIE OP HOOFDLIJNEN	7
2.1	Collectiebeschrijving	7
2.2	Collectiegeschiedenis	7
2.3	Collectieomvang en indeling in deelcollecties	9
2.4	Collectieprofiel	11
2.5	Collectiewaardering	11
2.6	Kerncollecties	11
2.7	Hoogtepunten	12
3.	COLLECTIEVORMING	15
3.1	Visie op de collectie	
3.2	Verzamelen	15
	a. Actief verzamelbeleid	
	b. Passief verzamelbeleid.	
3.3	Selecteren en afstoten	16
	a. Selecteren	
	b. Afstoten en vernietigen	
4.	BEHOUD EN BEHEER	17
4.1	Preventieve conservering	17
	a. Hygiëne	
	b. Klimaatbeheersing	
	c. Controle	
4.2	Actieve conservering en restauratie	18
4.3	Veiligheidszorg	18
	a. Risicobeheer	
	b. Verzekering	
	c. Verlies en schade	
4.4	Financieel beleid t.a.v. de collectie	19
4.5	Het gebouw	19
	a. De toestand van het gebouw	
	b. Kwaliteit binnenklimaat	
	c. Lichtbeheersing	
	d. Depot	
	e. Exposities en expositieruimten	

5.	COLLECTIEREGISTRATIE EN –DOCUMENTATIE	22
5.1	Registratie	21
5.2	Documentatie	21
	Omvang	
	- Natuur	
	- Volkenkunde	
	- Geologie	
	- Archeologie	
	- Overige	
5.3	Systeemontsluiting	23
6.	GEBRUIK VAN DE COLLECTIE	24
6.1	Museale en niet-museale objecten	24
6.2	Handelingsbevoegdheid.	24
6.3	Onderzoek en educatie	24
6.4	Bruikleenverkeer	24
6.5	Presentatie en exploitatie	24
	a. Tijdelijke tentoonstellingen	
	b. De looproute	
	c. De presentatie	
	d. Beteksting	
	e. Publicaties	
7.	SAMENVATTING EN ACTIEPUNTEN	27

1. INLEIDING

Een geheel nieuw Collectieplan van het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch. Niet eerder werden de verzamelgeschiedenis en collectiepraktijk zo uitgebreid voor het voetlicht gebracht, in combinatie met een nieuwe, integrale visie die door het stichtingsbestuur van het museum in de afgelopen jaren werd ontwikkeld, deels op basis van oude inzichten.

Het NVMO is het museum voor natuur, antropologie, geologie, archeologie en milieu in Oudenbosch. Het museum ontstond halverwege de 19^e eeuw op initiatief van de Broeders van Saint Louis ten dienste van het onderwijs. Het was ondergebracht in de gebouwen van gelijkgenaamd instituut.

Anno 2021 telt de collectie ruim 6500 objecten. Het Collectieplan schetst de contouren en kaders voor toekomstige ontwikkelingen.

Het Collectieplan is bedoeld voor een ieder die meer wil weten over de achtergronden van de verzamelingen en over de motieven voor het huidige collectiebeleid. Het plan is geschreven voor museumprofessionals met kennis van zaken, maar hoopt ook liefhebbers van de natuurhistorische en volkenkundige sferen en de geschiedenis van het NVMO in het algemeen te bereiken.

Marcel Deelen

bestuursvoorzitter Stichting Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum Oudenbosch

1.1 Missie

Het museum is ooit ontstaan als educatief ‘aanschouwelijk’ materiaal binnen het onderwijsinstituut van de Broeders van de Heilige Aloysius van Gonzaga, kortweg Saint Louis. Het educatieve aspect staat nog steeds centraal, zij het dat de nadruk meer is komen te liggen op het beheer en behoud van de collecties zoals deze zijn overgedragen door de Broeders aan de Stichting Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum in Oudenbosch. Daarnaast zoekt het stichtingsbestuur naar mogelijkheden de collecties uit te breiden teneinde de aantrekkelijkheid van het museum te bevorderen.

Doelstelling

1 van de Natuurhistorische en Geologische Afdeling

Het behoud en beheer van de collectie op een of meer deelgebieden van de natuurlijke historie en de geologie, de verzamelde objecten tentoon te stellen en door middel van educatieve en voorlichtende activiteiten de kennis van, het inzicht in en de betrokkenheid bij wat zich in natuur en landschap afspeelt, te vermeerderen.

2 van de Volkenkundige Afdeling

Het behoud en beheer van de collectie, het tentoonstellen van de objecten en door middel van educatieve en voorlichtende activiteiten bezoekers kennis te laten nemen van andere culturen en waar mogelijk de band met Oudenbosch te benadrukken.

Het NVMO vervult deze missie door:

- Het bewaren, aanvullen en presenteren van de verzamelingen Natuurhistorie, Volkenkunde, Geologie, Archeologie en Milieu;
- Het presenteren van kwaliteitsvolle tentoonstellingen;
- Het ontwikkelen van educatieve projecten in samenwerking met het onderwijs;
- Het zoeken van een open dialoog met een breed museumpubliek.

Medewerkers van het NVMO brengen deze missie in praktijk door hun kennis van en passie voor de aanwezige collecties op inspirerende, leerzame en zo direct mogelijke wijze over te brengen aan het publiek. Zij werken daarbij volgens de normen en kwaliteitseisen die voor de museumbranche gelden en die zijn vastgelegd in richtlijnen van de Ethische Code voor Musea van de International Council Of Museums, het Museumregister Nederland en van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

In de periode tot 1970 hadden de collecties puur een educatieve doelstelling. Vanaf 1970 tot 1985 kwam daar een expositieele doelstelling bij. Vanaf 1985 en zeker vanaf 2005 (predikaat Geregistreerd Museum) heeft het NVMO ook duidelijk een museale doelstelling.

1.2 Positionering

Het NVMO geeft enerzijds door haar afkomst gestalte aan het rijke onderwijsverleden dat Oudenbosch heeft gekend, anderzijds verbeeldt het NVMO een deel van de historie van de Congregatie van de Broeders van de Heilige Aloysius van Gonzaga, kortweg Saint Louis.

Het authentieke karakter van het NVMO bewerkstelligt bij de bezoekers een gevoel van herkenning, met name bij degenen die in hun jeugd bekend waren met de collecties en de expositiezalen.

Binnen Oudenbosch vormt het NVMO – met het Zouavenmuseum en het Arboretum – een drieluik met eenzelfde oorsprong. Haar ligging in het centrum versterkt deze positie. Daarbij vormt het NVMO deel van het toeristische imago dat de gemeente wil uitstralen.

De aanwijsbare kiem van de collecties geeft een heldere ontstaansgeschiedenis en een historisch fundament die is verbonden met de lokale geschiedenis.

De historische ontwikkeling van de collecties en de goede conservering van de objecten zijn de reden dat het NVMO beschikt over diverse unieke en onvervangbare voorwerpen. Deze bieden zicht op onder meer historische en culturele aspecten.

Door haar educatieve achtergrond is het NVMO in staat zich speciaal te richten op jongeren en op het onderwijs in het algemeen.

2. DE COLLECTIE OP HOOFDLIJNEN

Na tientallen jaren een tamelijk sluimerend bestaan te hebben geleid als kloostermuseum met vooral een functie bij de onderwijsactiviteiten van de Congregatie van de Broeders van St. Louis, volgde vanaf 1970 een meer naar buiten gerichte periode, waarbij één persoon (mevrouw M. Janssen) de zorg voor de collecties en de regelmatige openstelling voor haar rekening nam. Sinds 1985 is het museum ondergebracht in een stichting en vanaf 2004 is het NVMO verrijkt met het predikaat 'Geregistreerd Museum'.

Het NVMO kent vier hoofdcollecties en vijf afdelingen: Natuur, Volkenkunde, Archeologie, Geologie, Milieu.

De 'hoofdattractie' is de bijna duizend opgezette dieren op de eerste verdieping. Veel dieren zijn ingepast in hun natuurlijke omgeving. Ook is er een omvangrijke collectie vlinders en insecten.

De afdeling archeologie is voortgekomen uit de interesses van broeder Christoffor, die al in de jaren '50 van de vorige eeuw archeologische vondsten verzamelde in Noord-Brabant en Limburg. Daarnaast is er een geologische afdeling met stenen en mineralen, er is een zaal met afrikaanse kunst en gebruiksvoorwerpen die zijn meegebracht door de Missionarissen van Afrika (Witte Paters) in de 19^e en 20^e eeuw en er is een milieuafdeling. Daar is van alles te zien en te doen over en met onderwerpen als wind- en kernenergie, klimaat, ijstijd, bodemvervuiling en afvalverwerking. Ook is er een weerstation.

2.1 Collectiebeschrijving

In oorsprong is het museum een kloostermuseum / onderwijsmuseum, dat is ontstaan doordat de Broeders van Saint Louis onder meer uit missiegebieden veel voorwerpen meebrachten of geschenken kregen van bevriende missiepaters, naast de diverse soorten van natuurhistorische, geologische en archeologische objecten. In de loop der tijd werden diverse objecten geschenken of aangekocht. Daarnaast hadden enkele broeders hun eigen verzamelingen.

2.2 Collectiegeschiedenis

In 1840 ontstond het onderwijsinstituut van Saint Louis in Oudenbosch. De lesgevende broeders hadden vaak hun liefhebberijen die ze konden gebruiken bij hun lessen. Verzamelingen op het gebied van historie, heemkunde of bepaalde voorwerpen, het prepareren van dieren.

In 1862 vertrokken vier broeders van Saint Louis naar Nederlands Indië om in Surabaya de eerste katholieke jongensschool van Java te stichten. In de daarop volgende decennia werd er niet alleen frequent gecorrespondeerd tussen Oudenbosch en Surabaya, er werden ook goederen over en weer gestuurd.

De Broeders in Indië stuurden voorwerpen en brachten ze in latere jaren mee om in een van de ruimtes van Saint Louis tentoon te stellen.

"Een koffer uit Oudenbosch met leuke en ondeugende verrassingen voor de broeders in de Oost werd beantwoord met een kist volgepropt met Indische vruchten of met vogelhuidjes en klewangs voor het Oudenbossche museum. Want de Broeders in Indonesië willen dat het Museum van Saint Louis groots en schoon wordt."

In de loop der jaren schonken ook ouders van interne leerlingen voorwerpen aan het museum en door de aankoop rond 1900 van de flinke vogelcollectie van de heer van den Bogaert groeide er behoefte aan meer ruimte. De tijd brak aan om aan een echte museumruimte te denken: de Vincentiusbouw,

het gebouw aan de oostkant van het Saint Louisplein, waarvan de bouw in 1843 begon. In 1900 waren er plannen de Vincentiusbouw aan het noordelijk kant uit te breiden met een recreatiezaal. Een bovenzaal zou dan als museum kunnen worden ingericht. In 1902 verhuisden de verzamelingen naar deze ruimte om als in een museum tentoon te stellen.

Aan de achterkant van de Vincentiusbouw was een aangrenzende bovenruimte ingericht als fysisch kabinet. In 1905 gaat dit fysisch kabinet naar de pas opgerichte kweekschool Jean-Baptist de la Salle, die in het verlengde van de Mariaschool werd gebouwd. De vrijgekomen ruimte in de Vincentiusbouw werd tot Indisch Museum bestemd.

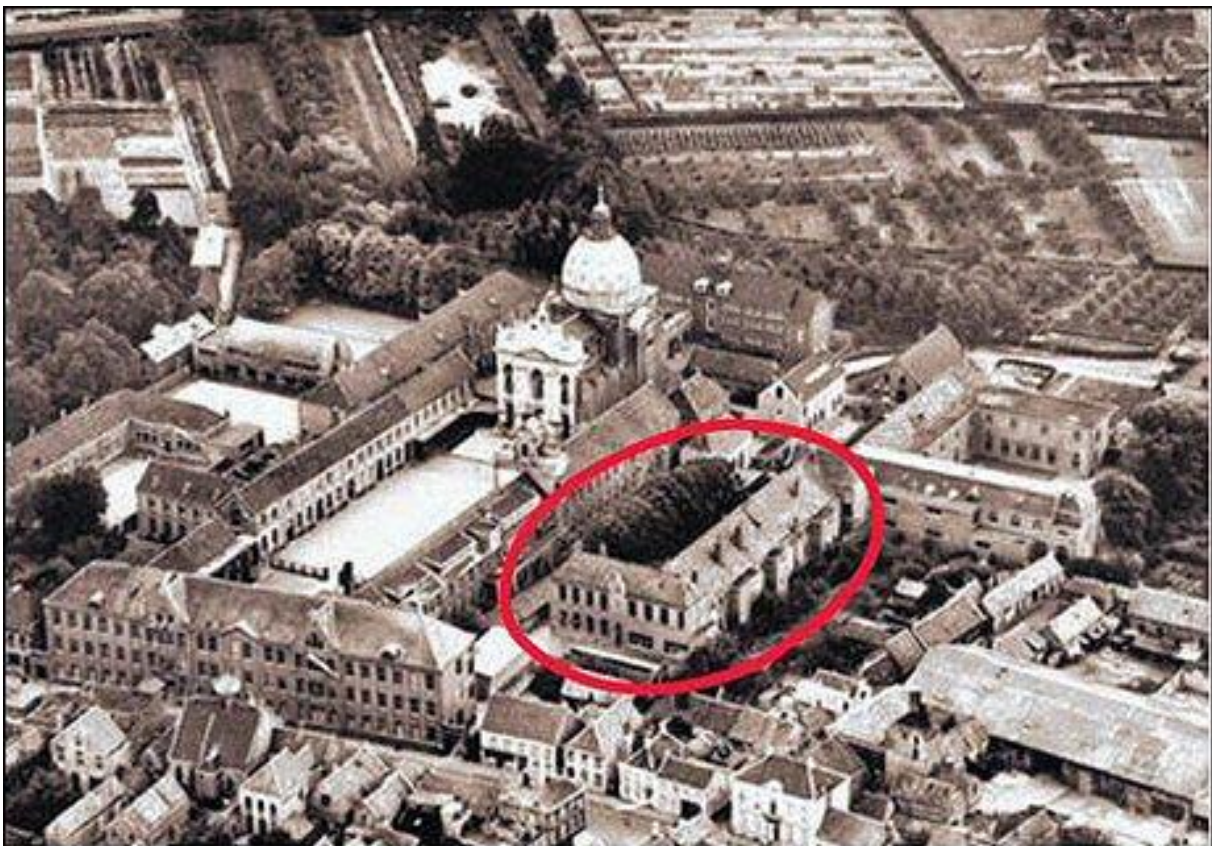
Met ijver werden beide zalen ingericht. Langs de muren stonden hoge houten witgelakte vitrinekasten met glazen deuren en in de ruimte in het midden stonden lagere expositiekasten. Alles toonde goed timmermanschap. Klimaatbeheersing in die tijd beperkte zich tot verwarming in de wintermaanden, maar de voorwerpen werden wel beschermd tegen stof, ongedierte en de nieuwsgierige vingertjes van bezoekers.

De collectie was niet voor het 'gewone' publiek toegankelijk.

Jarenlang had Instituut Saint Louis dus een museum met één zaal voor vogels en andere geconserveerde dieren, het zogenaamde *Vogeltjesmuseum*, en één zaal als *Indisch Museum*.

In 1956 werden de aparte lokalen samengevoegd tot één museum: het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum. Twaalf jaar later verhuisde de hele collectie naar de leegstaande studiezalen van de Reginabouw.

Door de verandering der tijden (een afslanking van de congregatie en wijziging van haar onderwijskundig beleid) is in 1985 het museumgebouw met de museumcollectie contractueel overgedragen aan de gemeente Oudenbosch met als doelstelling het behoud van het museum voor de Oudenbossche gemeenschap. Op 13 september van dat jaar is vervolgens de "Stichting Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum in Oudenbosch" opgericht.

De geschiedenis van het museum kent een aantal fasen:

periode 1850 – 1970	besloten museum binnen het onderwijsinstituut
periode 1971 – 1985	periode mw. Janssen, beperkte openstelling

periode 1985 – 1997	aanvang als openbare instelling, periode van herinrichten, ordenen en presenteren, met de nadruk op 'educatie'
periode 1997 – 2005	periode Joop de Regt, aanvang met registreren met als doel het predikaat 'Geregistreerd museum', realisatie Milieu-afdeling
periode 2005 – heden	periode Marcel Deelen, concentratie op de historische (museale) waarde van de collecties en het positioneren daarvan, teneinde als museum een plaats te verwerven als plek van maatschappelijk en cultureel belang

De historie verklaart de herkomst van de collecties en de reden van diversiteit binnen het NVMO. Het NVMO is een typisch negentiende-eeuws instituut met een encyclopedische collectie.

Voorwerpen uit de tropen, chinees porselein en ivoor, huisgoden uit Afrika, wapens, muziekinstrumenten, schilden uit Afrika, Indonesië en Nieuw Guinea, schelpen en koralen, opgezette krokodillen, reptielen op sterk water, tanden en schedels van apen en nijlpaarden. Een keur aan geprepareerde dieren, maar ook mineralen en half-edelstenen, een collectie heemkundige voorwerpen, zoals een spaanse helm, voorladers, een schroefpenning, het gouden kruis van een erekanunnik van Carthago of een zakkalender uit 1752.

Deze eclectische collectie herbergt enorme kwaliteitsverschillen en uiteenlopende inhoudelijke dimensies. Enerzijds staan de kameleontische eigenschappen van de hele collectie een duidelijk profiel in de weg, anderzijds is die diversiteit juist een *onderscheidend kenmerk*. Wij denken dat de encyclopedische benadering goed past bij onze tijd, omdat brede oriëntaties daarin steeds vaker prevaleren boven diepgaande specialisaties. Jongeren grazen de breedte af om binnen dat spectrum hun eigen positie in de wereld te definiëren. Het museum kan in dat proces een (bescheiden) functie vervullen. Tegelijkertijd blijft de collectie mogelijkheden voor verdieping bieden aan diegenen die geïnteresseerd zijn in specifieke objecten of thema's.

2.3 Collectieomvang en indeling in deelcollecties

Natuurhistorie is met zo'n 3800 dieren en diengerelateerde onderdelen de grootste, gevolgd door Volkenkunde met zo'n 1200 objecten. Geologie is goed voor meer dan 1100 voorwerpen, archeologie telt bijna 400 stukken. Dan zijn er nog enkele schenkingen die wachten op registratie.

Op dit moment is hooguit veertig procent van de voorwerpen tentoongesteld. Door thema-exposities en een maandelijks uitgelicht object wordt getracht meer te laten zien van de vaak bijzondere voorwerpen.

Samenstelling van de collectie

1 Natuurhistorisch Afdeling

Binnen de Natuurhistorische collectie bevindt zich een aantal deelcollecties:

- Schelpen en koralen
- West-Europese en andere vogelsoorten
- Niet West-Europese vogels
- West-Europese zoogdiersoorten
- Noord-Amerikaanse (knaag)dieren
- Andere dieren. Vissen. Reptielen. Amfibieën
- Diverse objecten uit de natuur (o.a. huiden en eieren)
- Natte collectie (objecten op sterk water)
- Skeletonderdelen
- Kevers
- Vlinders
- Houtsoorten

2 Volkenkundige Afdeling

De volkenkundige collectie bestaat uit de volgende deelcollecties:

- Volkenkunde. Afrika
- Volkenkunde. Noord-Amerika
- Volkenkunde. Indonesië
- Volkenkunde. Chinese objecten uit Indonesië
- Volkenkunde. Suriname
- Volkenkunde. Europa
- Documenten

3 Geologische Afdeling

- Gesteenten
- Mineralen
- Fossielen

4 Archeologische Afdeling

Herkomst en eigendom

De museumcollectie natuur, volkenkunde en archeologie is voornamelijk bijeengebracht door de Broeders van de H. Aloysius van Gonzaga op het einde van de 19^e en in de eerste helft van de 20^e eeuw. Het eigendomsrecht berustte bij de broeders van Saint Louis.

Alle collecties zijn sinds 1985 volledig eigendom van de Stichting Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum.

De museumcollectie bestaat uit een aantal deelcollecties.

1 Collectie objecten die betrekking hebben op de levende natuur.

Vogels vormen daarvan een belangrijk bestanddeel.

2 Collectie volkenkundige objecten.

Ook hier een aantal deelcollecties: Nederlands Indië, voormalig Belgisch Congo (Witte Paters), Franse Congo (Albert Schweitzer); Chinese voorwerpen uit Nederlands Indië, Noord-Amerika en West-Europa.

3 Collectie geologische objecten.

Deze omvat voornamelijk gesteenten, mineralen, fossielen, beeldmateriaal

4 Collectie archeologische objecten

Deze omvat zowel vondsten uit de regio, als artefacten uit het buitenland (veel staat bekend als de collectie van Br. Christoffor van Langen).

In 1906 kocht de congregatie een grote collectie opgezette Westeuropese zangvogels aan van de heer van den Bogaerdt uit 's Hertogenbosch. (In deze vogelcollectie waren – naast exotische vogels - nagenoeg alle in Nederland voorkomende vogelsoorten te vinden.)

In 1988 kreeg het museum de beschikking over een grote geologische collectie (bruikleen), waarvan het eigendomsrecht berust bij de heer J. de Regt. De schenkingsovereenkomst van deze deelcollectie

gesteenten en mineralen bevat de bepaling, dat bij sluiting/opheffing van het museum of de Stichting deze collectie terug gaat naar de oorspronkelijke eigenaar of diens erven. In 1997 kreeg het museum van de heer Reynhoudt een vlindercollectie welke bestaat uit 14 grote en 14 kleine laden met zowel vlinders als kevers, totaal zo'n 500 dieren.

De familie Von Burg schonk een prachtige verzameling fossielen van Cap Blanc Nez.

In 2008 ontving het museum van de erven Emile Hoppenbrouwers een aantal opgezette dieren, dieren op sterk water alsmede een aantal natuurboeken; deze verzameling echter was geen zelfstandige eenheid en ging op in de bestaande collecties. Dat geldt ook voor de voorwerpen uit de nalatenschap van de heer Van Hasselt (bioloog).

In 2012 kwam de collectie Mimi Cuijpers naar het museum.

In 2013 kreeg het museum een aantal voorwerpen van Naturalis in langdurige bruikleen. Het betrof - naast een olifant schedel, een nijlpaardschedel, een lama-skelet, een opgezette japanse beer en een opgezette krokodil van 2,5 meter - ondermeer een twintigtal afrikaanse hoorn dragers.

Verder is een opgezette wisent in eigendom overgedragen.

In 2013 werd het museum verrijkt met de collectie Bloys van Treslong Prins, voorwerpen uit Lambaréné (Albert Schweitzer), in 2017 nog aangevuld met boeken, foto's, brieven van zr. Ali Silver.

In 2014 vond de collectie Naeyé een onderkomen in het museum. Het betreft beelden en maskers uit Middenafrika.

In 2015 schonken de Missionarissen van Afrika (Witte Paters) hun resterende collecties aan het museum, waarmee de bestaande collectie van hen werd gecompleteerd.

Ook in 2015 kreeg het museum de collectie Cor van der Lee, 36 fraai opgezette vogels (waaronder zeldzame) en een jonge egel.

Hetzelfde jaar kreeg het NVMO een unieke Bispaal uit Nieuw Guinea.

Begin 2021 tenslotte ontving het NVMO een collectie precolumbiaans aardewerk van mw. Gerie Janse-Reumersmans.

Een aparte vermelding verdient het skelet van een oehoe dat medewerker Frans Broos schonk in 2006 en dat het symbool van het museum is geworden. Het siert briefpapier, advertenties, omslagen en de banier die aan de straat hangt.

In het geheel van de museumcollectie zijn ook voorwerpen aanwezig, die strikt genomen niet behoren tot geologie, natuur of volkenkunde. Zij worden evenwel bewaard onder de titel "artefacten uit de westeuropese cultuur" onder verantwoordelijkheid van de conservator Volkenkunde. Wellicht kunnen deze objecten in een later stadium dienst doen in een "crosscultural"-expositie.

Eventuele afstoting alsnog van sommige van deze voorwerpen geschiedt alleen als er daarvoor elders een meer passend onderdak is gevonden.

2.4 Collectieprofiel

De collecties van het NVMO zijn in de eerste plaats representanten van lokale historie; ze zijn nauw verbonden met het instituut Saint Louis in Oudenbosch. Daarnaast vertegenwoordigen ze een beeld uit een tijd dat dergelijke 'rariteitenkabinetten' algemene belangstelling genoten. Met name dank zij de wijze van presenteren in authentieke vitrinekasten is de sfeer van de 19^e eeuw behouden.

De samenstelling van de collecties maakt dat de cultuurhistorische waarde verder gaat dan lokaal of regionaal belang. Inmiddels is door de omvang alsmede de oudheid de uniciteit gewaarborgd.

De collecties van het NVMO kennen veel objecten die zich onderscheiden door ouderdom of zeldzaamheid (of beide). Dat is het mooie van oude verzamelingen. Bij goed beheer worden de voorwerpen vanzelf oud en exemplaren van dezelfde soort buiten het museum steeds zeldzamer (vooral waar het gaat om gebruiksvoorwerpen).

2.5 Collectiewaardering

Wat betreft de gehele museumcollectie spitst de uniciteit zich eerder toe op Zuidwest-Nederland en dan vooral op de toegankelijkheid daarvan voor het publiek. Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum van Oudenbosch is het enige in zijn soort in Zuidwest-Nederland.

Binnen het verband van de Nederlandse musea kan men van een aantal volkenkundige objecten stellen dat deze redelijk uniek zijn.

De collectie Volkenkunde kent een aantal onvervangbare voorwerpen, waarvan de meeste ruim honderd jaar oud zijn en die komen uit culturen, waarvan sommige niet meer als zodanig bestaan. Daaronder is ook een aantal unica, zowel uit Indonesië als uit Afrika.

De natuurhistorische collectie wordt als zodanig steeds waardevoller naarmate het (vergunningen)beleid omtrent dode dieren stringenter wordt en het steeds moeilijker wordt om uitval te vervangen, zeker waar het beschermde soorten betreft.

Bij Geologie neemt de waarde van de geschonken fossielen uit de collectie Von Burg alleen maar toe omdat het gebied waaruit de voorwerpen afkomstig zijn (Cap Blanc Nez), inmiddels tot natuurreserveaat is verklaard, waardoor er geen nieuw materiaal meer te verwachten valt.

Verder richt de afdeling zich voor een deel op de brabantse bodem.

Dit geldt ook voor de Archeologische collectie, waarvan de oorsprong ligt in de jaren vijftig van de 20^e eeuw en die veel regionale artefacten bevat. Door actief wervingsbeleid van broeder Christoffor is ook divers uniek materiaal binnengehaald die teruggaat tot de Romeinse tijd.

2.6 Kerncollecties

Voor wat betreft de Natuurhistorische Afdeling bestaat deze voornamelijk uit opgezette gewervelde dieren. Een groot deel uit deze collectie is in exposities opgenomen.

De overige deelcollecties zijn belangrijk voor wissel-exposities

De kerncollectie van de Volkenkundige Afdeling wordt gevormd door de voorwerpen uit Nederlands Indië en Afrika.

Bij de Geologische Afdeling wordt de kerncollectie gevormd door de mineralen, gesteenten en fossielen.

De afdeling Archeologie is gebaseerd op de verzameling van Broeder Christoffor van Langen, die reeds in de jaren vijftig begon met deze verzameling.

2.7 Hoogtepunten

Deze lijst van hoogtepunten is gebaseerd op de keuze van publiek, conservatoren en bestuur van het NMO. Het is een selectie van topstukken en sleutelstukken die representatief zijn voor de collectie en die altijd in het museum te zien zijn. Het doel van de lijst is het publiek te informeren welke hoogtepunten zij kunnen aantreffen in de collectie. De lijst van hoogtepunten is niet in beton gegoten; andere keuzes zijn verdedigbaar en op basis van voortschrijdend inzicht kan de lijst in de toekomst worden aangepast.

De basis is het historisch, het cultureel en het regionaal belang en zijdelings de educatieve waarde. Daarnaast speelt bij diverse objecten ook de uniciteit een rol.

Op 14 februari 1968 schreef de directeur van het Leidse Museum, prof. dr. L.D. Brongersma, een brief aan burgemeester van Casteren waarin hij enkele bijzondere objecten aanhaalt. Zijn beweegredenen deze objecten specifiek te noemen, ontsproten wellicht aan de afwijkende intentie waarmee hij de collectie bekeek dan vanuit een veronderstelde adviserende blik.

“De collectie vogels van het St. Louis College, bestaande uit opgezette voorwerpen, is tamelijk groot. De meeste vogels zijn Nederlands, doch er zijn ook exotische soorten bij. Voor zover te zien was het meeste materiaal helaas zonder behoorlijke etikettering. Enkele der interessantste stukken waren echter wel geëtiketteerd. Hieronder was een Vale Gier, *Gyps fulvus*, van Dinteloord, 10 juni 1904, de tweede van de vier vondsten dezer soort in Nederland, . . . Faunistisch derhalve zeer belangrijk.”

“Een Grote Trap, *Otis tarda*, van Dinteloord, januari 1926, is ook belangrijk; van een tweede Grote Trap, was het etiket niet te lezen daar er andere voorwerpen voor stonden.”

“Interessant is ook een beige Houtsnip, en een aantal albinos, bv. van Zwarte Kraai, Vlaamse Gaai, Spreeuw, en andere soorten. Deze waren weliswaar niet geëtiketteerd, doch hebben als rareiten wel belang voor ons.”

“Het is heel goed mogelijk dat andere zeldzame soorten die ik opmerkte, zoals Roodkop klauwieren, Rosé Spreeuwen, enz. ook uit Nederland afkomstig zijn, doch zonder gegevens zijn zij voor ons weinig waard. De roofvogels en fazanten waren merendeels mooi opgezet, en dus als tentoonstelling- en demonstratiemateriaal wel van belang; de kleine vogels (bv. opgezette vinken en mezen, zonder gegevens), hebben voor ons m.i. geen waarde.

Ik merkte nog enige struisvogel-eieren op die als curiosa voor ons wel aardig zouden zijn. Misschien valt er te vragen of er over bepaalde exemplaren nog archiefstukken bestaan.”

“De verzameling is dus voor algemene tentoonstellingsdoeleinden zeker de moeite waard. Een aantal exemplaren zijn van bijzondere betekenis omdat zij als bewijsstukken gelden voor het voorkomen in Nederland.”

Zee-arend

Spectaculair is een van de laatste zeearenden die in 1853 werd geschoten in de Wouwse Plantage. Dat zo'n vogel in deze regio voorkwam, is bijzonder. Deze vogel, met de bijnaam 'vliegende deur' vanwege zijn vleugelspanwijdte van bijna twee meter, is sinds kort weer terug in Nederland en broedt onder meer in de Oostvaardersplassen.

Gier

De Vale Gier, *Gyps fulvus*, is gevangen te Dinteloord, op 10 juni 1904. dat was op een vrijdag. De temperatuur op die dag lag tussen de 10,6 °C en 15,2 °C. De gemiddelde windsnelheid was 2 Bft (zwakke wind) en kwam overheersend uit het oost-noord-oosten.

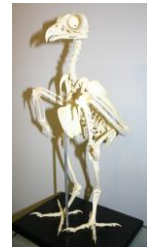
Het was de tweede maal dat een dergelijke vogel in Nederland werd gesignaleerd. De eerste maal was rond 1830 bij Putten in Gelderland. Het skelet hiervan staat in het Utrechts Museum.

Zou zo iets vandaag de dag plaatsvinden, dan zou een leger fotografen, gewapend met camera's en telescopen, de vogel belagen en deze zou het er gemakkelijk levend afbrengen. Tijden veranderen.

Oehoe-skelet

De Oehoe is zelden te zien in de natuur. Het aanwezige oehoeskelet is een aanwinst uit 2006. Het prachtige skelet toont duidelijk overeenkomsten met het menselijk skelet. Dit object is het beeldmerk van het NVMO.

schedel olifant

De indrukwekkende schedel van een afrikaanse olifant is van uitzonderlijk formaat. Het is een oud dier geworden. Aan de rechterkant is bij de oogkas te zien hoe een ontsteking ooit het bot heeft aangetast. Geen pretje voor het dier. Links is een onnatuurlijk ontstaan gat te zien, mogelijk veroorzaakt door een schot. In dat geval zou de kogel het hoofd ook weer verlaten hebben, getuige een gat schuin aan de achterzijde. Maar het is ook mogelijk dat de beschadiging aan de

voorkant later (toen de schedel al was schoongemaakt) is veroorzaakt door iets anders dan een kogel, omdat het bot als het ware naar binnen is gedrukt. De schedel is met twee man met moeite te tillen.

wisent

De wisent (ook wel Europese bizon genoemd) is een aanwinst uit 2013 en zeldzamer dan de Amerikaanse bizon. De wisent was in 1921 in het wild uitgestorven. In dierentuinen kwamen nog 56 dieren voor. In 1921 was hij naar Artis verhuisd, waar hij tot 1927 de enige wisent was. In dat jaar werd Armand Sunier directeur van de Amsterdamse dierentuin. Deze visionair zag mogelijkheden om met een gericht fokprogramma te voorkomen dat de wisent zou uitsterven.

Schaljapin werd op 6 november 1919 geboren op het landgoed Scharbow bij Hagenau in Mecklenburg. Als een van de weinige wisenten is zijn afkomst, leven en nageslacht goed gedocumenteerd.

Congolese initiatietrommel

Initiatieriten speelden een belangrijke rol in het leven van zowel jongens als meisjes. Bij deze overstap naar het volwassen leven werden voorwerpen gebruikt waarvan deze trommel er één is. De feesttrommel (uit de meisjeshut) is afkomstig van de Woyo Cabinda uit de Belgische Congo.

De kist is rijk aan symboliek, maar onbekend is waarvoor ze exact diende. Te zien zijn mannen en vrouwen (jongelingen?), gekenmerkt door haar/baardgroei; een olifant, slangen, een luipaard.... Hoe langer je kijkt, hoe meer je ziet. Dit is echt een object dat je moet 'beleven'.

Spijkerbeeld

Dit mooie spijkerbeeld van de Yombe geeft een indruk van het contact met de magische krachten die het leven van de mens besturen. Door een spijker in het beeld te slaan en door het te bestrijken met een magische stof wordt het beeld geactiveerd. Dit mag alleen gebeuren door een speciaal persoon, de 'nganga'. Het is een middel om ziekte en gevaar te weren en te bemiddelen tussen levenden en voorouders. Het grote aantal "spijkers" toont aan dat het beeld veel gebruikt is.

Blaaspijp uit Borneo

De blaaspijp is gemaakt van janghout. De pijlpunten werden gedoopt in sap van de *Antiaris toxicaria*, de upasboom die 12 tot 40 m. hoog wordt. Het sap bevat antiarine, een hartvergift (1/3 mg doodt een konijn in 12 minuten en 1 mg een hond in 3-9 minuten).

Nadat de staaf was uitgehold en het mondstuk tot 2 cm. dik was gevijld, polijste men de binnenkant van de buis tot een diameter van 8 mm.. Daarna werd het wapen licht gebogen door het voorzichtig boven een vuur te verwarmen zodat, er door kijkende, slechts de helft van de opening aan de andere kant te zien is.

Schaakspel

In november 1861 vertrokken vier broeders van St Louis – op verzoek van de overheid vanwege hun goede onderwijs - naar Nederlands Indië om in Surabaya de eerste katholieke jongensschool van Java te stichten. Deze werd op 7 juli 1862 geopend. Ter gelegenheid hiervan schonk de pastoor van Ambawara dit schaakspel. (Jan van der Hagen (St. Oedenrode 1820 – Surabaya 1868) was van 1862 tot 1868 pastoor en regulier overste van Ambawara, Java.)

Boorprofiel uit de Noordzee

Een bijzonder object dat de moeite van het bekijken waard is. De aangebrachte monsters zijn echt en komen van een boring door een Frans onderzoekschip in de Noordzee.

Het laat onder meer goed zien wat over zeer lange tijd in het dalend bekken vooral is afgezet en ook de perioden met een meer woestijnachtig karakter, zoals de zout- (haliet), anhydriet- en gipsafzettingen.

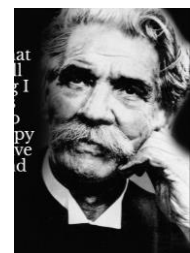

IJzer-meteoriet

Bij Geologie is een ijzer-meteoriet van zo'n tien centimeter doorsnede te bewonderen. Deze meteoriet ligt tussen een aantal aardse gesteenten die gezamenlijk het verhaal vertellen van de verschillende lagen in de opbouw van de aarde. IJzermeteorieten lijken qua samenstelling erg op de samenstelling van de kern van de aarde.

Schweitzer-collectie

Albert Schweitzer (1875-1965) begon in 1913 met zijn oerwoudhospitaal in Lambarene (Afrika), omdat hij iets zinvol met zijn leven wou doen. De 30-jarige hoogleraar met internationale carrière op het gebied van filosofie, theologie, muziek en orgels dook opnieuw de schoolbanken in om zeven jaar te studeren voor arts. Schweitzer hoefde niets van zijn vaardigheden op te geven, al zijn gaven kwamen hem van pas. Juist door zijn voorbeeld van opoffering werd hij een wereldwijd symbool van humaniteit die hem in 1952 de Nobelprijs voor de Vrede opleverde. Het NVMO heeft diverse brieven, foto's en objecten uit Lambarene.

Schoolverzameling Koloniaal Instituut

Om de bekendheid van de koloniën groter te maken in Nederland, werden door het Koloniaal Instituut vanaf 1892 zogenaamde schoolverzamelingen verspreid. De verzameling bestond uit een kist met voornamelijk landbouwproducten uit Nederlands-Indië (en enkele uit Suriname). De grondstoffen waren verpakt in pillendoosjes. Deze schoolverzamelingen moesten Indië tastbaarder en aanschouwelijker maken in vooral lager onderwijs. Over aanschouwelijk onderwijs gesproken!

3. COLLECTIEVORMING

3.1 Visie op de collectie

De doelstelling van het NVMO is allereerst het beheer en behoud van de oorspronkelijke collecties. Daarnaast staat het NVMO open voor aanvullingen die de collecties doen uitbreiden. Tevens wordt gelet op aanwinsten die de belangstelling voor het NVMO verhogen. Ofschoon beheer van cultureel erfgoed voorop staat, wordt publiciteit niet uit het oog verloren.

3.2 Verzamelen

a. Actief verzamelbeleid

Het museum beschikt sinds najaar 2013 over middelen om door aankoop van objecten lacunes op te vullen. Dankzij de donatie voor een speciaal preparatiefonds van de heer Teije Hilarius kunnen uit dit fonds aanwinsten en restauraties worden bekostigd (mits dit fonds ook gedurig wordt aangevuld door *nieuwe* donaties).

Mede dankzij dit fonds kan soms ook een beroep worden gedaan op her en der aanwezige “subsidiepotten” die ervan uitgaan dat men tenminste 50% van de benodigde middelen zelf inbrengt.

b. Passief verzamelbeleid

a Natuurhistorische collectie

Nu en dan ontvangen we objecten uit een nalatenschap. Een enkele keer daarvan komen voorwerpen in de collectie zelf (ingeval van uitzonderlijke kwaliteit of zeldzaamheid), meestijds wordt het gebruikt als ‘tastmateriaal’ in de Gehoorzaal of als lesmateriaal.

Het aanbieden van gevonden dode dieren komt haast niet meer voor. Deze worden alleen geaccepteerd wanneer het een daadwerkelijke aanvulling op de collectie betreft.

Een enkele keer worden ook andere objecten aangeboden, zoals in 2003 een deelverzameling schelpen van een religieuze congregatie.

b Volkenkundige collectie

Soms komt het voor dat door buitenstaanders objecten aanbieden uit niet-westerse culturen. Vaak zijn dat voorwerpen van mensen die zij verzameld hebben tijdens hun vroegere verblijf in zo’n gebied. Op gevorderde leeftijd zoekt men dan een goed onderdak. Voor de aanvaarding gelden ook hier de criteria: moet passen binnen de collectie, van goede kwaliteit zijn en bovendien overgedragen worden in de vorm van een schenking.

c Geologische collectie

Mineralen-, fossielen- en/of gesteenten worden met enige regelmaat aangeboden door mensen die wegens ruimtegebrek bij verhuizing hun verzameling afstoten. Vrijwel altijd zijn dit in meerderheid zogenaamde “veldvondsten”, dat wil zeggen specimen die men van vakanties en dergelijke al dan niet als amateurgeoloog mee naar huis genomen heeft. De kwaliteit daarvan voldoet meestal niet aan onze normen voor invoer in de collectie. Criterium voor acceptatie van het aanbod is dat er tenminste enkele stukken bij moeten zijn, die wel ingevoerd kunnen worden, het liefst met achtergrondinformatie als vindplaats en tijd. Het overige wordt in de loop der tijd uitgedeeld bij jeugdactiviteiten of voor een klein prijsje verkocht in het winkeltje.

d Archeologische voorwerpen

Ook hiervoor gelden bovengenoemde criteria.

Het museum kan niet zomaar alle schenkingen accepteren. Alleen zaken, die binnen het verzamelbeleid passen, komen voor acceptatie in aanmerking. Voor de criteria wordt naar bovenstaande verwezen.

Als het museum om wat voor reden ook een schenking niet kan of wil weigeren, wordt in de schenkingsakte vermeld dat het museum vrijelijk over de schenking kan beschikken.

Voor het uitbreiden van de collectie van het NVMO worden de volgende **uitgangspunten** gehanteerd, die vanuit een integrale visie op het algemene collectie- en presentatiebeleid tot stand zijn gekomen:

- Elke nieuwe aanwinst moet het weefsel van de collectie in inhoudelijk opzicht kunnen verdichten en verdiepen. Er wordt derhalve geen geheel nieuw verzamelterrein geformuleerd, los van de bestaande collectie.
- Kwaliteit en inhoud gaan boven kwantiteit en vorm. Bij het museale aankoopbeleid wordt de focus gelegd op topstukken en sleutelstukken die permanent op zaal te zien zijn. Liever eens in de vijf jaar een zaalstuk verwerven, dan jaarlijks twintig objecten aan het depot toevoegen.
- Het versterken van de context van sleutelstukken, topstukken en basisthema's blijft belangrijk; hier wordt actief op verzameld.
- Hedendaagse geschiedenis wordt niet verzameld. De 'zeef van de tijd' moet op termijn uitwijzen wat er van de huidige tijd alsnog in de museale collectie terecht zou moeten komen. Het museum zal op dat keuzeprocess niet anticiperen.

3.3 Selecteren en afstoten

Bij overname van de collecties van de Broeders in 1985 bleek dat een deel van de objecten door de tand des tijds waren aangetast. In overleg met deskundigen is een deel daarvan als verloren geaccepteerd.

Daarnaast is een deel van de heemkundige objecten overgedragen of in bruikleen afgestaan aan de heemkundekring en objecten die betrekking hadden op de Zouaven aan het Zouavenmuseum. Alles wat direct of indirect verbonden kan worden aan de kerncollecties van het NVMO zijn bewaard en geëxposeerd danwel opgeslagen.

a. Selecteren

Natuurhistorische collectie

In het verleden heeft al enige malen een (noodgedwongen) sanering van de collectie plaatsgevonden en bij de inrichting van een depot is dit nogmaals gebeurd in overleg met de restaurateur/preparateur. De in de doelstelling passende objecten zijn aan een nader onderzoek onderworpen, waarbij gelet is op de algehele toestand van het object.

Dankzij de goede klimaatbeheersing en controle op ongedierte zal sanering naar verwachting niet meer hoeven plaatsvinden.

Volkenkundige collectie

Hoewel de deelcollecties een grote verscheidenheid laten zien, vindt er geen selectie plaats, omdat in de toekomst deze voorwerpen nog voor tentoonstellen in aanmerking kunnen komen.

Van elk object wordt bekeken in hoeverre het in aanmerking komt voor restauratie.

Geologische collectie

Deze collectie is in 1997 opgezet en is inmiddels uitgebreid met enkele waardevolle schenkingen. Selectie en restauratie is hier vooralsnog niet aan de orde.

Archeologische collectie

De archeologische collectie bestaat momenteel voornamelijk uit de voorwerpen die door Broeder Christoffor in de jaren vijftig van de vorige eeuw zijn verzameld.

Deze archeologische collectie is wetenschappelijk gezien wel van enig belang. Broeder Christoffor en zijn verzameling komt zelfs uitgebreid aan de orde op pag. 62 en 63 van het in 2009 uitgebrachte boek 'Onder heide en akkers. De archeologie van Noord-Brabant tot 1200', geschreven door Evert van Ginkel en Liesbeth Theunissen.

Afstoting is bij deze collectie niet aan de orde omdat de collectie een waarde als geheel in zich draagt.

b. Afstoten en vernietigen

Objecten, die zich in zeer slechte toestand bevinden, worden na onderzoek vernietigd overeenkomstig de milieuvorschriften (tenzij het bijzondere objecten betreft). Dit is het enige criterium voor wat betreft vernietigen. Afstoten omwille van 'collectievreemd karakter' van een object is niet meer terzake.

Afstotingsprocedure:

- Met redenen omkleed voorstel van de betreffende conservator te bespreken in het bestuur
- Afspraak wie zich met de afstoting zal bezighouden (in principe dezelfde conservator).

- Voorstel van deze functionaris aan het bestuur met toetsing aan de Gedragslijn voor museale beroepsethiek
- Overdracht aan de nieuwe eigenaar middels het betreffende overdrachtsformulier
- Uiteindelijk geeft het bestuur het beslissende oordeel.

4. BEHOUD EN BEHEER

Naast het hieronder gestelde wordt voor dit onderwerp ook verwezen naar Hoofdstuk 4 van het Beleidsplan 2012-2015.

De behoudstaak omvat: alle handelingen om een object te conserveren te restaureren en te beveiligen. Het gaat hier dus om een drietal afzonderlijke doch samenhangende taakstellingen.

Twee verschillende manieren van conserveren worden onderscheiden:

- Passieve / preventieve conservering: voorwaarden scheppend (preventief beleid), bescherming van het object zonder dat het object behandeld wordt.
- Actieve conservering: werkzaamheden t.b.v. het behoud van het object waarbij het aangetaste object wordt behandeld.

4.1 Preventieve conservering

Preventieve conservering is gericht op het scheppen van een zo goed mogelijke omgeving voor het bewaren en exposeren van objecten.

In juli 1996 bracht de heer H. van Dijk, behoudsdeskundige van de Brabantse Museum Stichting, op ons verzoek een bezoek aan het NVMO en stuurde zijn bevindingen op. In zijn inleiding schreef hij : *"Natuurhistorische en Volkenkundige verzamelingen behoren tot de meer kwetsbare museale collecties. Het grootste deel van de objecten bestaat uit of is vervaardigd van organisch materiaal. Juist dit materiaal is gevoelig voor de invloed van onder andere klimaat, licht en ongedierte. De problemen die hierdoor ontstaan, zijn vaak gecompliceerd. Het bieden van een definitieve, alomvattende oplossing is dan ook niet eenvoudig.*

Toch kan met redelijk eenvoudige ingrepen een belangrijke bijdrage worden geleverd aan het behoud van dit soort collecties. Hygiëne, klimaatbeheersing en permanente controle vormen hierbij belangrijke onderdelen."

a. Hygiëne

Vloeren zowel als vitrines, kasten, vensters en plinten worden zoveel mogelijk schoon gehouden en vrij van stof.

Honden of andere levende dieren hebben geen toegang tot het museum. Ook bloemen en planten mogen niet het museum in.

Bezoekers wordt verzocht (natte) overjassen bij de balie op te hangen teneinde vocht, schimmels en stof te weren.

b. Klimaatbeheersing

In 1993 werd duidelijk dat het binnenklimaat gereguleerd diende te worden. Metingen wezen een te hoge luchtvochtigheid uit, funest voor kwetsbare voorwerpen zoals de collecties bevatten.

In 1994 konden, dankzij een bijdrage van de rijksoverheid in het kader van het Deltaplan voor het Cultuurbehoud en met aanvullende subsidie van de provincie Noord-Brabant, twee luchtbevochtigers en twee luchtontvochtigers worden aangeschaft. Hierdoor werd bereikt dat de luchtvochtigheid, die eerst varieerde van 45% in droge periodes tot 90% in het natte najaar, niet meer steeg boven de 65%. Het aanbrengen van dubbele beglazing in het trappenhuis en voorzetrampen aan de westzijde van de Bovenzaal begin 2007 had een positieve invloed op de temperatuurschommelingen in de Bovenzaal.

c. Controle

Er vindt een regelmatige controle plaats in depot en tentoonstellingsruimten.

De objecten die worden binnengebracht worden eerst gecontroleerd op de conditie en aanwezigheid van ongedierte en schimmels. Zonodig worden passende maatregelen genomen.

4.2 Actieve conservering en restauratie

De actieve conservering is het geheel van maatregelen en handelingen dat erop gericht is de toestand van een voorwerp te consolideren, geconstateerd verval tegen te gaan of verval te verhinderen waarvan men de zekerheid heeft dat het binnen afzienbare tijd optreedt.

Met het zicht op het nieuwe depot werd in 2000 een begin gemaakt met het verpakken van de meest kwetsbare voorwerpen van de volkenkundige collectie in zuurvrij papier en dozen van zuurvrij materiaal. Ook werd de registratie daarvan voltooid. De opslag vindt plaats in het depot. Ten aanzien van de vraat door ongedierte vindt de bestrijding tegenwoordig plaats door middel van lokdoosjes in plaats van ontsmetting.

Restauratie

Restauratie is het geheel van handelingen en het daaraan voorafgaand onderzoek om een beschadigd of gedeeltelijk verloren gegaan voorwerp in de oorspronkelijke, of een andere, van te voren gedefinieerde toestand te brengen.

Restauraties die worden uitgevoerd zijn ingegeven door tentoonstelling van objecten, wisselende opstellingen van de collectie of acute noodgevallen. Voor deze restauraties wordt jaarlijks een budget vrijgemaakt. Voor omvangrijke en kostbare restauraties worden fondsen gezocht.

In het verleden beschikte het NVMO over een bestuurslid dat een cursus 'dieren prepareren' volgde. Op dit moment kunnen we een beroep doen op een professionele restaurateur / preparateur, maar hieraan zijn wel kosten verbonden.

Restauratie van objecten die reeds zijn aangetast of in verval zijn, is slechts op beperkte schaal mogelijk, namelijk in zoverre een eigen medewerker daarvoor mogelijkheden en deskundigheid bezit dan wel voor zover de financiële middelen het toelaten. Dringende restauraties (waar uitstel niet kan worden geduld) krijgen prioriteit.

Een lijst met objecten die voor restauratie in aanmerking komen moet worden vastgesteld, alsmede een tijdsplanning voor de uitvoering van deze restauratie. De lijst zal op voordracht van de conservatoren worden vastgesteld door het bestuur.

Voor de archeologische collectie geldt dat vuurstenen artefacten, benen voorwerpen of aardewerk niet zeer kwetsbaar zijn en deze kunnen dan ook zonder speciale voorzieningen worden opgeslagen of tentoongesteld. Eén voorwerp uit deze verzameling zou wel geconserveerd moeten worden, te weten een metalen hoefijzer. Vooralsnog is het voorwerp goed verpakt opgeslagen en niet ernstig aangetast. Onder invloed van contact met zuurstof gaat ijzer namelijk oxideren en dan kan een voorwerp uiteen gedrukt worden.

4.3 Veiligheidszorg

Sinds 1999 wordt een Beleidsplan en een Collectieplan opgesteld als richtlijn voor het beleid van komende jaren. Hierin staan het beleid, de voornemens en de richtlijnen omtrent beheer en behoud van de collecties en het museum in het algemeen. Aanvankelijk werd dit gedaan omwille van het keurmerk Geregistreerd Museum, maar in het licht van de groei en de professionalisering van het NVMO is dit een noodzakelijke en zelfcontrolerende bezinning.

a. Risicobeheer

(Beveiligingsplan en Calamiteitenplan; Maatregelen tegen brand, diefstal en andere calamiteiten)

- Het beheren en documenteren van informatie betreffende de potentiële gevaren voor de collectie van een museum en voor de objecten waarvoor het museum tijdelijk verantwoordelijk is. Dit omvat het voorzien in de informatie die het mogelijk maakt preventieve maatregelen te treffen, alsmede het beschikbaar hebben van de documentatie die benodigd is voor het opstellen van calamiteitenplannen.-

Het museumterrein is omgeven door een inbraakwerend hekwerk. De ramen van de benedenverdieping zijn allemaal aan de binnenzijde geblindeerd.

Op elke verdieping is een brandblusser aanwezig. Een lijst moet worden aangelegd wat ingeval van brand in eerste prioriteit gered moet worden indien mogelijk.

Ingeval van calamiteiten wordt het dichtstbij wonende bestuurslid gewaarschuwd.

b. Verzekering

De inventaris (inclusief collectie) is verzekerd tegen brand.

De waarde van de collecties en de overige inventaris is voor het laatst in 1990 getaxeerd op Hfl. 432.000, hetgeen in euro's overeenkomt met € 196.033,05. (De collectie van afrikaanse, indonesische en chinese voorwerpen uit Indonesië, dus het Volkenkundig gedeelte, werd door Christies getaxeerd op Hfl. 203.185,-. Niet getaxeerd werd toen een klein aantal objecten uit Suriname, de nederlandse en archeologische voorwerpen. De verzekerde waarde van de geologische collectie is in 1999 vastgesteld op Hfl. 30.000,-.)

Indertijd is een gewone inboedel-schadeverzekering afgesloten. Inmiddels is duidelijk dat een standaard schadeverzekering niet de verlangde dekking biedt; bovendien is het verzekerde bedrag nu ongetwijfeld te laag. Dientengevolge is een museale schadeverzekering afgesloten, waarbij de collectie is verzekerd voor een bedrag van € 350.000 en de overige inboedel voor een bedrag van € 30.000. Zo lang de oude verzekering nog van kracht is, is een aanvullende dekking tot de genoemde bedragen verzekerd.

De wettelijke aansprakelijkheid is gedekt voor een bedrag van € 453.780,21 op een standaardpolis betreffende de aansprakelijkheidsverzekering bedrijven. Ook de medewerkers zijn daardoor verzekerd tegen wettelijke aansprakelijkheid.

c. Verlies en schade

Het beheren en documenteren van de doeltreffende respons op de ontdekking van verlies van of schade aan objecten die in beheer van het museum zijn.

Schade kan ontstaan door ondeskundig handelen, door bezoekers, door schimmels of insecten of door oorzaken van buitenaf zoals lekkage, brand of diefstal. Niet iedere schade leidt tot (definitief) verlies.

Zaak is dat bij elke constatering adequaat wordt gehandeld. Elk voorval wordt onverwijld gemeld bij het bestuur die daarop passende actie onderneemt.

4.4 Financieel beleid t.a.v. de collectie

De conservatoren leggen jaarlijks verantwoording af aan het bestuur over het gevoerde beleid t.a.v. de collectie. Zonodig kunnen voorstellen aan het bestuur worden gedaan. Gelden kunnen worden besteed aan expositie, opslag, onderzoek, restauratie of uitbreiding.

Indien de financiële toestand van het museum cq het preparatiefonds dat toelaat, worden desgevraagd gelden beschikbaar gesteld om een verantwoord collectiebeleid te kunnen voeren.

4.5 Het gebouw

a De toestand van het gebouw

Het museum is ondergebracht in de Reginabouw, die dateert van 1900.

Tot de jaren '60 deed het gebouw dienst voor onderwijs en recreatie voor jongens.

In de jaren '60 werd de museumcollectie, die tot die tijd in het kloostercomplex van St.Louis was ondergebracht, in de twee bovenzalen gehuisvest, die toen niet meer als recreatiezalen werden gebruikt en dus leeg stonden. Tot een grote verbouwing in 1997 is het gebouw slecht onderhouden. In 1997 is het een en ander verbeterd, maar desondanks blijft het een oud gebouw dat feitelijk niet geschikt is voor het herbergen van kwetsbare collecties als van het NVMO.

b Kwaliteit binnenklimaat

In 1993 werd duidelijk dat het binnenklimaat gereguleerd diende te worden. Metingen wezen een te hoge luchtvochtigheid uit, funest voor kwetsbare voorwerpen zoals de collecties bevatten. De wateroverlast dat jaar door verstopte regenwaterafvoer en lekkages droegen daaraan niet veel goeds

bij. Dankzij twee luchtbevochtigers en twee luchtontvochtigers werd bereikt dat de luchtvochtigheid niet meer stijgt boven de 65%.

Het bestuur realiseerde zich terdege dat de bouwkundige staat van het gebouw niet berekend was op onderdak aan een museale collectie die gerekend wordt tot de kwetsbaarste in de museumwereld. Temperatuur en luchtvochtigheid en met name de schommelingen daarin zijn de grootste vijanden van organische voorwerpen. Veel opgezette dieren waren door de tand des tijds al als verloren bestempeld tijdens de herinventarisatie, het was dus zaak van belang de overige objecten zo goed mogelijk te beschermen.

Bij de aanleg van de milieu-educatieve afdeling op de zolderverdieping in 2005 zijn de temperatuurschommelingen daar gedempt, mede dankzij de aangebrachte isolatie en de verwarming. Dit kwam ook ten goede aan het depot.

De vorige beleidsperiode lag het nog in de verwachting dat in het hele gebouw de radiatoren zouden afgesteld worden en dat de verwarming van de Geheerzaal gescheiden zou worden van die van de rest van het museum om op die manier de temperatuurverschillen en het vochtigheidsgehalte in met name de Bovenzaal aanzienlijk te beperken.

Het aanbrengen van dubbele beglazing in het trappenhuis en de voorzetramen aan de westzijde van de Bovenzaal begin 2007 had echter een positieve invloed op het binnenklimaat, dat derhalve is besloten eerst een jaar metingen te verrichten alvorens te besluiten welke maatregelen nog definitief nodig zijn het klimaat onder controle te houden.

c Lichtbeheersing

De TL-buizenverlichting - als hoofdverlichting voor gebruik tijdens werkzaamheden - is in de meeste zalen inmiddels verwijderd / vervangen en ook in de vitrines zijn de spotjes met gloeilampen vervangen door verantwoord licht. Tijdens de restauratie van de Bovenzaal is alle TL-verlichting verwijderd en vervangen door een geheel nieuw systeem, dat ook toegepast kan worden in de overige zalen.

De verlichtingssterkte en lichtopbrengst voldoen aan de gestelde normen.

Om het licht in de Bovenzaal te filteren, werden voor de ramen doeken aangebracht die waren beschilderd door de kunstenaar Rob Hopstaken. Prachtige thema's uit de collecties verrijken de voorgevel op die manier.

d. Depot

De opslag van voorwerpen vindt plaats in het depot op de zolderverdieping. Door middel van een aangebrachte datalogger worden temperatuur en vochtigheid permanent onder controle gehouden. Om onder meer de hygiëne in het depot te waarborgen hebben uitsluitend de conservatoren en het dagelijks bestuur toegang tot het depot.

e Exposities en expositieruimten

De inzichten ten aanzien van de eisen die worden gesteld aan een verantwoorde presentatie van kwetsbare museale objecten zijn de laatste jaren aanzienlijk verdiept. Veel van onze vitrines stammen evenwel uit de periode daarvoor en voldoen niet alle aan de moderne eisen. Het betreft met name

vitruines bij Volkenkunde. Omdat het “bij de tijd brengen” gepaard gaat met intensieve arbeid en kosten, wordt van jaar tot jaar bekeken wat haalbaar is. Het bestuur streeft naar de geleidelijke vervanging/verbouwing van vitruines etc. die niet (meer) voldoen aan de huidige inzichten van verantwoorde conservering.

Uitgesloten daarvan zijn de authentieke wand- en torenvitruines die op zich al een museale status bezitten en die de sfeer van het museum mede bepalen.

In 2010 is een aantal vitruines van het Zouavenmuseum overgenomen die in 2011, na de restauratie en bij herinrichting van de Bovenzaal, zijn gevuld.

5. COLLECTIEREGISTRATIE EN –DOCUMENTATIE

5.1 Registratie

Basisregistratie van de collectie is te definiëren als het vastleggen van de basisgegevens van ieder object. Naar huidige museale maatstaven wil dat zeggen: inventarisnummer, objectnaam, titel, vervaardiger, datering, korte beschrijving, afmetingen, materiaal en techniek, verwervingsgegevens, conditie, standplaats en afbeelding. Het is wenselijk deze verder uit te breiden met literatuur- en tentoonstellingsvermeldingen en andere relevante informatie over het object. Al deze gegevens moeten worden bijgehouden. Het inventarisnummer is de sleutel tot de informatie van het object en moet derhalve uniek en permanent zijn.

In 2007 is begonnen met een geautomatiseerde registratie.

5.2 Documentatie

Documentatie omvat: De collectieadministratie (registratie en documentatie van de objecten uit de museumcollectie en het toegankelijk maken van het gegevensbestand voor informatie, presentatie en onderzoek) en de zorg voor de bibliotheek.

Collectiedocumentatie betreft alle informatie over de objecten en de deelcollecties die verder gaat dan de collectieregistratie. De documentatie bestaat uit correspondentie, artikelen, literatuur en verwervingsgegevens in relatie tot het object, restauratieverslagen, documenten en contracten van bruikleenverkeer, biografische informatie over kunstenaars en beeldmateriaal. Deze documentatie wordt op meerdere plekken en verspreid over diverse afdelingen binnen het museum bewaard. In de toekomst worden het documentatiearchief en de bibliotheek centraal bijeengebracht in één systeem, onder dagelijks beheer van een collectieregistrator.

Het streven is om de in het museum aanwezige collectiedocumentatie op één centrale plek te bewaren.

Omvang **(moet worden bijgewerkt)**

A Vaststelling van de omvang (zoals eveneens opgenomen in MUSIP)

Natuur

Het aantal geregistreerde objecten bedraagt thans 3318

Als volgt onder te verdelen:

- Schelpen (600)
- West-Europese en andere vogelsoorten (673)
- Niet West-Europese vogels (424)
- West-Europese zoogdiersoorten (35)
- Andere dieren. Vissen. Reptielen. Amfibieën (12)
- Diverse objecten uit de natuur (o.a. huiden en eieren) (25)
- Natte collectie (objecten op sterk water) (114)
- Skeletonderdelen (57)
- Houtsoorten (78)
- Kevers (800)
- Vlinders (500)

Volkenkunde

Het aantal geregistreerde objecten bedraagt thans 779

Als volgt onder te verdelen:

- Volkenkunde. Afrika (227)
- Volkenkunde. Noord-Amerika (11)
- Volkenkunde. Indonesië (262)
- Volkenkunde. Chinese objecten uit Indonesië (130)
- Volkenkunde. Suriname (14)
- Volkenkunde. Europa (207)
- Documenten (135)

Geologie

Het aantal geregistreerde objecten bedraagt thans 417

Als volgt onder te verdelen:

- Gesteenten (235)
- Mineralen (163)
- Fossielen (19)

Archeologie

Het aantal geregistreerde objecten bedraagt thans 356

Als volgt onder te verdelen:

Natuurstenen artefacten:

- vuursteen (309)

- overig (6)

Bot (4)

Hout (1)

Aardewerk (32)

Metaal (4)

Overige

antieke boeken (12)

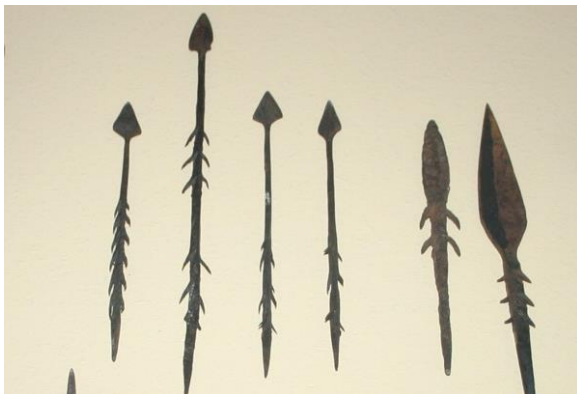
scheepsmodel (1)

kunst (etsen Joop van Rijsbergen; doeken Rob Hopstaken) (15)

5.3 Systeemontsluiting

Hoofddoel: Een beschrijving geven van het gegevensbestand voor informatie, presentatie en onderzoek.

Een zoekbestand moet worden samengesteld. Dit is een index met mogelijke ingangen en trefwoorden. Gezien de beschikbare menskracht en de omvang van de werkzaamheden kon deze aanpak niet plaatsvinden in de beleidsperiode 2012 - 2015, naar verwachting wel in de periode 2016 - 2019.

6. GEBRUIK VAN DE COLLECTIE

Bij het gebruik van de collectie kan gedacht worden aan verschillende doeleinden zoals: presentatie; studie, educatie, onderzoek en genoeg.

6.1 Museale en niet-museale objecten

Tot de museale objecten behoren die welke in de vaste opstelling staan, die regelmatig geëxposeerd worden of die nooit het depot verlaten. Deze onderscheiding is nodig om de conserveringsprioriteit te bepalen.

Er is een duidelijke scheiding gemaakt tussen museale en niet-museale objecten:

- de museale objecten zijn alle geregistreerd tot de laatste stand van eventuele schenkingen en staan in expositie of in depot.
- de niet-museale objecten zijn beschikbaar voor educatie (zoals practicummateriaal voor museumlessen), jeugdactiviteiten, cursussen en verkoop.

6.2 Handelingsbevoegdheid.

De bevoegdheid wie welke handelingen aan museale objecten verricht en wie toegang hebben tot het depot berust bij de conservatoren, in samenspraak met de voorzitter. Uitgangspunt is dat het depot geen publieksfunctie heeft en dat niet-medewerkers geen toegang hebben.

Er zijn richtlijnen ten aanzien van de opslag en hantering van de objecten (afstoffen, bijschilderen, kleine restauraties).

6.3 Onderzoek en educatie

Voorafgaand aan de verwerving van een object spant het museum zich in om een (legale) herkomst te kunnen garanderen. Daartoe wordt indien nodig herkomstonderzoek verricht. Het vastleggen van de herkomstgegevens is onderdeel van een minimale basisregistratie. Bij onduidelijkheid is over de herkomst van aanwinsten uit het verleden, wordt zo mogelijk met terugwerkende kracht onderzoek gedaan.

Daarnaast wordt zoveel mogelijk onderzoek gedaan om een 'verhaal' bij objecten te kunnen vormen. Dit komt enerzijds het registratiebeheer ten goede, anderzijds is het dienstbaar bij de educatieve aspecten.

Voor 'wetenschappelijk' (lees: educatief) onderzoek kan gebruik worden gemaakt van de niet-museale objecten (zie definitie hierboven).

6.4 Bruikleenverkeer

Museale objecten uit het bezit van het museum worden hooguit - en dan nog voor tijdelijk gebruik – uitgeleend / verhuurd aan collega-musea.

De betreffende conservator ziet erop toe dat het geleende/verhuurde object onder de juiste condities wordt vervoerd en tentoongesteld, met in achtneming van de overige voorwaarden als genoemd in het bruikleenformulier.

Het gebruik van objecten tijdens promotionele activiteiten danwel bruiklenen in niet-museale omgevingen geschiedt alleen met niet-museale objecten (zie boven voor definitie).

6.5 Presentatie en exploitatie

Toen het museum van de Broeders werd ondergebracht in een stichting en een stichtingsbestuur verantwoordelijk werd voor het behoud en beheer, wilde een deel van het bestuur handhaving van de collecties in de bestaande vorm en een deel uitbreiding / aanpassing aan modernere maatstaven die gehanteerd worden voor hedendaagse musea die gericht zijn op educatie.

Het museum werd aangepast. Men ging voorbij aan het gegeven dat de bestaande vorm een zeldzaamheid was geworden die een eigen kracht in zich droeg en een deel van de authentieke presentatie sneuvelde. Daar stond tegenover dat het educatieve karakter toenam.

In 2011 is met de restauratie van de Bovenzaal het authentieke karakter zoveel mogelijk hersteld.

Medio 1988 werd bij de inrichting gekozen om het zwaartepunt van de natuurpresentaties te leggen bij de natuur van West-Europa.

Tussen 1995 en 1999 zijn de zogenaamde biotoopvitruines gerealiseerd, situaties die lieten zien welke verschillende dieren daarin leven. Sloot en Plas, Bos, Strand, Heide werden zo op bijzondere wijze getoond.

De vlindertentoonstelling werd in het voorjaar van 2002 officieel geopend door wethouder Simone Dirven, ooit zelf bestuurslid van de stichting. In 2006 was het de beurt aan een aparte uilenvitrine.

Bij Volkenkunde is, na een indonesische expositie, de Afrika-collectie tentoongesteld, welke nu ruim tien jaar onveranderd staat.

De Archeologische Werkgroep Nederland bracht de archeologische collectie in kaart, waarna begonnen kon worden met een nauwkeurige documentatie. Dit was de aanzet tot de archeologische afdeling die in november 2008 werd geopend door de Leidse hoogleraar prof. dr. Louwe Kooijmans.

De beperkte ruimte verhindert om alle objecten tegelijkertijd in een expositie te tonen. Hierdoor moeten keuzes worden gemaakt die weer afhankelijk zijn van de hoeveelheid menskracht die beschikbaar is. Elke expositiewisseling kost tijd en inzet.

Daarnaast moet bij het exposeren rekening worden gehouden met de hoeveelheid licht die een object mag ondergaan. Zo zijn de vitrines met vlinders sinds 2013 permanent afgedekt.

2008, opening archeologische afdeling door prof. dr. Louwe Kooijmans

a. Tijdelijke tentoonstellingen

Wisselende exposities op basis van voorwerpen uit het depot, al dan niet thematisch of verbonden aan de actualiteit of een lokaal/regionaal/nationaal onderwerp worden af en toe samengesteld en begeleid door een aparte brochure.

Het NVMO beschikt over beperkte faciliteiten om een tijdelijke tentoonstelling te organiseren.

De financiën zijn beperkt, evenals de deskundigheid van het personeel.

b. Looproute

De looproute binnen het museum is te volgen via het doorlopen van opeenvolgende ruimtes. Deze route is aangegeven met bordjes op de muren.

Elke bezoeker ontvangt bij binnenkomst een kleine folder met plattegrond en informatie over de afdelingen. Voor een euro is de museumgids te koop.

Het ligt in het voornemen om in de komende beleidsperiode gelden te werven voor de aanschaf van minidisks, waarop gesproken begeleiding van het tentoonstellingsbezoek wordt aangeboden.

c. Presentatie

De presentatie is opgebouwd uit vitrines met objecten, begeleid van teksten en beeldmateriaal, modellen. Voorts zijn er een nagebouwde hut, spelletjes en diorama's.

Ook is er een drietal beeldschermen met bewegend beeld dat automatisch afspeelt zodra bezoekers in de buurt komen.

d. Beteksting

Voor het publiek zijn tekstborden de feitelijke gegevens en bij de diorama's zijn overzichtstekeningen toegevoegd.

Er is uniformering in de belettering

e. Publicaties

Het museum maakt eigen publicaties over de collectie in de vorm van een informatieve folder en in het tweemaal per jaar verschijnend blad "Museum op Zicht".

Een bezoek aan het NVMO kan thuis, in de klas (via de website) of in het museum worden voorbereid door een korte film te bekijken waarin de geschiedenis van Oudenbosch op hoofdlijnen wordt beschreven, in relatie tot hoogtepunten uit de collectie.

7. SAMENVATTING EN ACTIEPUNTEN

De kracht van het NVMO ligt (deels) in de authentieke presentatie van de collecties en de 19^e eeuwse sfeer van het gebouw, die met name in de Bovenzaal is te ervaren. Een deel van de beleving van een bezoek aan het NVMO wordt gevormd door het gebouw.

Het NVMO beschikt over diverse unieke objecten, waarvan sommige representatief zijn voor de regio.

Terugkijkend op de verzamelactiviteiten van het NVMO wordt duidelijk dat de collectie dankzij het gebruiksdoel (onderwijs) en de diverse interesses van de broeders erg veelzijdig is.

Het verzamelen op zich is de laatste dertig (wellicht zelfs veertig) jaar ondergeschikt geworden aan het hervinden, onderzoeken en ontsluiten van de bestaande collectie.

Bij het uitbreiden van de collectie moet elke aanwinst het weefsel van de collectie in inhoudelijk opzicht kunnen verdiepen en verdichten, en kwaliteit en inhoud gaan zonder meer boven kwantiteit en vorm. Om de context van bestaande topstukken en sleutelstukken te versterken, wordt bij nieuwe aanwinsten de focus gelegd op het verbeteren van de museale presentatie op zaal, met speciale aandacht voor de vijf deelpresentaties.

Daarnaast wordt actief verzameld op een beperkt aantal thema's die nog onvoldoende zijn verankerd in de collectie. De collectie 'afrikaanse hoorndragers' vanuit Naturalis is daarvan een voorbeeld, evenals de deelcollectie 'noord-amerikaanse (knaag)dieren' in de verzameling van Mimi Cuijpers.

In de omgang met de collectie wil het NVMO eigentijds en fris opereren op een sterk, historisch fundament. Na een eventuele verhuizing wordt het museum opnieuw ingericht op basis van deze gedachte. Uitgangspunt voor het herinrichtingsplan is de eenheid van object, verhaal en ruimte. Aansluitend bij de missie van het museum wordt de persoonlijke ontwikkeling van het publiek gestimuleerd door 'educatie en interactie' als integraal onderdeel te zien van de collectiepresentatie. De geschiedenis van het verzamelen en presenteren in het NVMO wordt als inspiratiebron gebruikt voor de nieuwe collectie-opstelling, mede omdat een museologische benadering goed past bij de reflectieve positie die het museum wil innemen in het hedendaagse museale debat.

Uitgangspunt blijft dat 'het Museum van Saint Louis groots en schoon wordt'.

